

stichting orgelkring "hendrik niehoff"

gevestigd te 's-hertogenbosch

Programma van het concert in de Sint-Janskathedraal te 's-Hertogenbosch
op zaterdag 12 juli 2025 om 16.00 uur door **Jan Willems**.

Jan Willems (*1980) studeerde hoofdvak Orgel & Kerkmuziek aan het Brabants Conservatorium bij Bram Beekman. Daarnaast volgde hij bijvakken voor improvisatie bij Henco de Berg (vrije improvisatie) en Geert Bierling (liturgisch orgelspel) en voor koordirectie (bij o.a. Ramon van den Boom en Martien van Woerkum). De basis hiervoor werd gelegd aan het Dongens Muziekinstituut bij Frans Bullens. Daarnaast verdiepte Jan zich in de authentieke uitvoeringspraktijk van het Gregoriaans bij prof. Stephan Klöckner aan de Folkwang Universität der Künste in Essen (D). Na organist te zijn geweest van de Sint-Paulusabdij te Oosterhout en de Sint-Bavokerk te Raamsdonk, werd hij in 2007 benoemd tot hoofdorganist van de orgels van de Basiliek Sint-Jan-de-Doper te Oosterhout. In mei 2023 volgde de benoeming tot Stadsorganist van Oosterhout, in welke functie hij samen Stichting Ludens jaarlijks concerten organiseert rondom het monumentale Maarschalkerweerdorgel (1890) van de Basiliek en de andere mooie orgels in de gemeente. Verder is Jan dirigent van RK Jongerenkoor YRDV en van kamerkoor Capella Catharina. Voor deze koren componeert hij ook veel koormuziek. In het dagelijks leven werkt Jan als docent Aardrijkskunde aan het Stedelijk Gymnasium in Breda, waartoe hij in 2003 afstudeerde aan de Universiteit Utrecht als Sociaal Geograaf (afstudeerspecialisaties Historische Geografie & Muziekgeografie).

Programma en toelichting

Lamentation en ré-mineur (opus 45 no.1)

Alexandre Guilmant (1837 - 1911)

Het concert opent vandaag niet zo vrolijk: met alle oorlogen en onrust, waarvan we in 1945 zeiden 'dit' nooit meer, geeft de mensheid er blijk van weinig van het verleden te leren. De schoonheid van de muziek en van deze prachtige kathedraal geven hopelijk wat vertroosting tegen al dit leed. Oorlog en geweld zijn helaas van alle tijden. De Parijse organist en componist Alexandre Guilmant schreef de hier gespeelde Lamentation ter nagedachtenis aan zijn goede vriend Henri Gos, die gedood was tijdens de revolutionaire Commune-regering van 1871 in Parijs. Al direct zetten donkere, zware pedaalfiguren de toon. Na deze inleidende maten, begint het thema in d-mineur, voorgedragen door de grondstemmen van het orgel. Het karakter is duidelijk dat van een mars. Dan volgt er een trompetsolo, die op melancholieke wijze een lied van droefheid 'zingt'. We worden meegevoerd in een lang uitgesponnen melodie, die door opvallende syncopen in de linkerhand wordt begeleid. Met gebruikmaking van beide thema's wordt via een geleidelijke opbouw, zowel in dynamiek als in tempo, een climax opgebouwd: de klank zwelt aan en de dramatiek komt tot een hoogtepunt in heftige akkoorden met het volle werk van het orgel. Na een fortissimo hoogtepunt volgt met unisono octaven ('Ben marcato') de terugkeer naar de beginmaten. Dan komt er berusting en sereen wordt de hymne ingezet: 'Jerusalem, Jerusalem, convertere ad Dominum Deum tuum' (Jeruzalem, Jeruzalem, keer terug tot de Heer uw God). Fluitstaccati symboliseren klokgeluiden en zetten onze gedachten stil bij het voor elk mens onherroepelijke afscheid.

Lees en luister verder op de achterzijde!

Voor overige orgelconcerten in de serie Hendrik Niehoff: zie stjanskathedraal-orgelconcert.nl
Orgelconcerten in de regio: www.brabantorgel.nl

Dit aangrijpende werk behoort tot een van de meest gespeelde werken van Böhm en een hoogtepunt van de barokke orgelliteratuur. Böhm was in de tijd dat hij in Lüneburg organist was, voor de grote Bach een soort vaderfiguur, voor wie Bach veel respect had. De driestemmige aria die Böhm maakte over de melodie van het Duitse Onze Vader, legt de sterk (in Franse stijl) versierde melodie in de sopraan. De solostem wordt begeleidt door een heus barokorkest, met fluiten (in de handen) en een mooie contrabas (op het pedaal). Deze baspartij bestaat enkel uit repeterende achtste noten, die in de barokmuziek symbool staan voor de verzuchtingen van de biddende ziel. Niet vreemd bij de verklanking van het bekendste gebed uit de bijbel.

Trio in G (BWV 1027a)**Johann Sebastian Bach (1685 – 1750)**

Bach bewerkte regelmatig muziek van andere componisten (o.a. Vivaldi) en eigen muziek voor andere bezettingen (o.a. delen uit cantates) voor zijn lievelingsinstrument: het orgel! Het Trio in G (band IX) was blijkbaar zo'n 'hit' dat Bach het stuk voor verschillende bezettingen arrangeerde: oorspronkelijk was dit trio het slotdeel "presto" uit Trio Sonata in G, BWV1039 (voor 2 fluiten en basso continuo). Bach werkte deze sonate vervolgens om tot de Sonata in G, BWV 1027 (voor Viola da Gamba en basso continuo). Hier heet het slotdeel "Allegro moderato". Uiteindelijk bewerkte hij het stuk ook voor orgel-solo, waarbij dus 1 speler alle drie de afzonderlijke partijen voor zijn rekening neemt. Op dit prachtige orgel komt dit werk met zijn aanstekelijke thema mooi en helder tot klinken. Mijn oud-leermeester, Bram Beekman, speelde het met zoveel verve op zijn Bach-cd (op dit orgel!), dat het als kind grijs gedraaid heb. Vandaag op dit concert als kleine ode aan hem.

Pièce d'orgue (BWV 572)**Johann Sebastian Bach**

In dit driedelige Pièce d'Orgue horen we hoe de grote Bach niet alleen een briljante componist was, maar ook dat hij zich verdiepte in werk van tijdgenoten. Zo liet hij zich bij dit werk duidelijk inspireren door de Franse Barokmuziek van Couperin en Marchand. In het tweede deel komen we zelfs een pedaaltoneel tegen (Contra-B), die op de Duitse orgels in die tijd niet aanwezig was! Slechts de Franse instrumenten kenden in die tijd een aantal tonen onder de lage C. Het stuk is –anders dan de titel doet vermoeden- opgebouwd uit drie delen:

1. Tres Vivement

Het speelse eerste deel - tres vivement- is geheel eenstemmig en bestaat uit twee bladzijdes zeer snel te spelen noten. U hoort dit deel vanmiddag in een zeer lichtvoetige registratie, gespeeld op het rugwerk.

2. Gravement

In het voorname tweede deel – Gravement- zoekt Bach de grenzen van het harmonisch bouwwerk, ondersteund door lange noten in het pedaal. Dit plechtstatige deel wordt vandaag 'op zijn Frans' geregistreerd in een Grand-Jeux-registratie, zodat de vijfstemmigheid volgbaar blijft.

3. Lentement

Het virtuoze slotdeel kent weliswaar een langzame tempo-aanduiding- Lentement – maar de notenwaarden zijn veel korter dan in het voorgaande deel, zodat een ware regenbui aan schitterende arpeggio's over de luisteraar neerdaalt. Door onder deze 'snelle noten' een chromatisch dalende pedaalpartij te schrijven met een zeer dwingend ritme (kort-lang), bereikt Bach een enorme stuwung. Dit alles mond uit in een climax, waarbij alle registers van het orgel opengaan...